

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ศักยภาพของรายการวิทยุเพื่อชุมชนในการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน รูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชนรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน เพื่อให้ทราบทิศทางในอนาคตของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเพื่อตอบสนองแนวคิดของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ในการที่จะสนับสนุนให้อาสาสมัคร (บริษัทที่ประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด) รวมถึงผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน และนำความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์หน่วยงานราชการของรัฐออกมาในรูปของการสมานฉันท์กันในเรื่องความเข้าใจกันทั้งสองฝ่าย

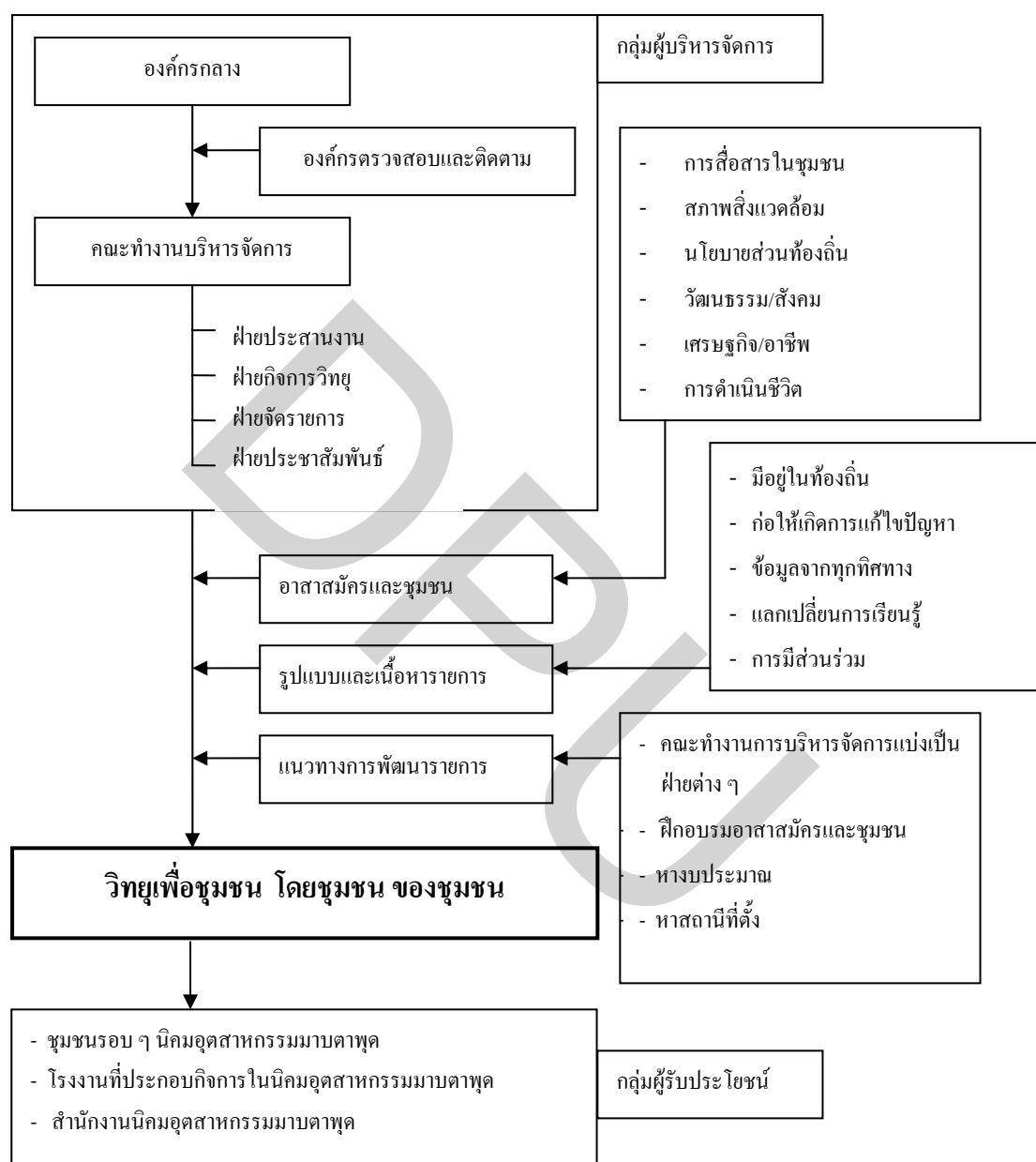
ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยคือ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายผลิตรายการ อาสาสมัคร รวมไปถึงการจัดการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Groups) ของผู้นำชุมชนและชาวบ้านและผู้รับฟังรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” โดยที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามการทำวิจัยเพื่อหาคำตอบของปัญหาที่ตั้งไว้ ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
2. รูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”
3. แนวทางการพัฒนารายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

5.1 ผลการวิจัยสรุป

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปในประเด็นหลัก อันได้แก่ ปัจจัยเชิงโครงสร้าง รูปแบบและเนื้อหา วิธีการดำเนินงานของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง และการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา

วิธีการดำเนินงานตามความต้องการของประชาชนต่อรายการวิทยุเพื่อชุมชนในอนาคต ผู้วิจัยจะนำสรุปภาพรวมผลการวิจัยเป็นแผนภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 5.1 สรุปโครงสร้างการบริหารจัดการ รูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงาน รายการวิทยุเพื่อชุมชนในอนาคต

จากแผนภูมิสามารถอธิบายข้อสรุปรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ได้ ถือเป็นผลการศึกษาความต้องการของชุมชนเพื่อกำหนดรูปแบบและเนื้อหา รวมถึงแนวทางการพัฒนารายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ในอนาคต

1. โครงสร้างการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน

จากการวิจัยผู้วิจัย สรุปได้ว่าผู้บริหารของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ยังเห็นว่าโครงสร้างการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน ควรจะจัดให้มีลักษณะของคณะกรรมการบริหารจัดการ คณะอนุกรรมการผลิตรายการ รวมถึงกลุ่มอาสาสมัคร โดยคณะกรรมการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่ง ในการชี้ขาดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” เนื่องจากเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้งหมด การวิจัยพบว่าโครงการการบริหารจัดการ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มผู้บริหารจัดการ : อันได้แก่ บุคลากรในส่วนของการจัดทำแผนการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” โดยมี 3 ส่วนหลัก ดังนี้

ส่วนที่ 1 : ส่วนองค์กรกลางที่ทำหน้าที่บริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน

ส่วนองค์กรกลางที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ซึ่งมีการบริหารจัดการโดยมีคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ ดำเนินการต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดระยอง เป็นประธานกรรมการ และมีผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์เขต 7 ระยอง เป็นกรรมการ ร่วมด้วยตัวแทนจากหน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ ร่วมเป็นคณะกรรมการทั้งสิ้น 13 คน
2. คณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วยประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง (ในขณะนั้นคือ นายอานวย รัตนคราม) เป็นประธานคณะกรรมการ คณะกรรมการประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงานของรัฐ และเอกชนจากกระทรวงหลัก ๆ จำนวนทั้งสิ้น 17 คน
3. คณะอนุกรรมการผลิตรายการ ประกอบด้วยประชาสัมพันธ์จังหวัดระยอง เป็นประธานอนุกรรมการ และประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานของรัฐ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน
4. คณะอนุกรรมการฝ่ายปฏิบัติการด้านเทคนิค ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง จำนวนทั้งสิ้น 4 คน

จากการทำงานของคณะกรรมการทั้ง 4 ชุด ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2541 ถึงสิ้นเดือนมิถุนายน 2543 คณะกรรมการบริหารจัดการและคณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชน จังหวัดระยอง ยังไม่มีการร่วมมือระหว่างสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง กับตัวแทนของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม จนเมื่อเดือนสิงหาคม 2543 หลังการสัมมนาสมาชิกชมรมหอกระจายข่าวและเสียงตามสายประจำหมู่บ้าน และให้ตั้งคณะกรรมการบริหารรายการ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน 8 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากอำเภอและกิ่งอำเภอทั้ง 8 ของจังหวัดระยอง นับเป็นครั้งแรก

แรกที่มีตัวแทนของประชาชนในระดับหมู่บ้าน ต่อมาคณะกรรมการดำเนินการทั้ง 3 ชุดก็มิได้มีการประชุมกันอีก แต่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ก็ยังปฏิบัติตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์

ส่วนที่ 2 : ส่วนองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและติดตามรายการวิทยุเพื่อชุมชน

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ซึ่งเป็นส่วนองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบและติดตามรายการวิทยุเพื่อชุมชน มีอัตรากำลังทั้งสิ้น 12 คน

จากการวิจัยผู้วิจัยพบว่าสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง มีหน้าที่ลักษณะคล้ายกับเป็นพี่เลี้ยง เพื่อทำการฝึกซ้อมเบื้องต้น รวมไปถึงการตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ที่มาดำเนินรายการในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และยังมีความคิดว่าเป็นการสร้างความเข้าใจ และดำเนินการในเรื่องรายการวิทยุเพื่อชุมชนแก่ประชาชนในจังหวัดระยอง โดยเชิญชวนให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาจัดรายการ และให้อาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการ ซึ่งจะสามารถสะท้อนความคิดเห็นและการนำเสนอความคิดเห็นใหม่ ๆ ได้ และจะทำให้หน่วยงานของรัฐได้ทราบถึงทิศทางด้านความคิดเห็นของชุมชน

ส่วนที่ 3 : ส่วนองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการภายในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยสามารถแบ่งย่อยหน้าที่ ความรับผิดชอบในการผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชน

สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ได้ดำเนินงานจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” และคณะทำงานผลิตรายการ โดยใช้หลักการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน เพื่อเน้นในการนำเสนอแบบธรรมชาติ โดยให้พนักงาน กนอ.มีความรู้สึกร่วมกันในการให้ข่าวสารต่อชุมชนโดยไม่แยกแยะว่าเป็นชุมชนใด ๆ

กลุ่มผู้รับผลประโยชน์ : อันได้แก่ หน่วยงานที่ได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน โดยมี 3 หน่วยงาน ดังนี้

หน่วยงานที่ 1 : ชุมชนที่อยู่อาศัยรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยรอบบริเวณพื้นที่อุตสาหกรรม ครอบคลุมพื้นที่ 214 ตารางกิโลเมตร ซึ่งประกอบด้วยใน 2 ส่วนการปกครอง ดังนี้

ส่วนการปกครองที่ 1 ชุมชนภายในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด มีจำนวน 25 ชุมชน พื้นที่ 166 ตารางกิโลเมตร

ส่วนการปกครองที่ 2 ชุมชนภายใน อบต.บ้านฉางทั้ง 5 หมู่บ้าน พื้นที่ 48 ตารางกิโลเมตร

หน่วยงานที่ 2 : โรงงานที่ประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และโดยรอบได้แก่นิคมอุตสาหกรรมตะวันออก นิคมอุตสาหกรรมผาแดง และนิคมอุตสาหกรรมเอเซีย

หน่วยงานที่ 3 : สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด

นอกจากนี้ยังมีหัวข้อที่สำคัญที่ได้จากการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชนได้นั้น ควรที่จะมีปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคในการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชน มีหลาย ๆ ปัจจัย เช่น

งบประมาณ มีความสำคัญในการสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้นจึงควรหางบประมาณมาเป็นงบประมาณค่าใช้จ่าย ซึ่งน่าจะเป็นไปได้ว่าควรจะมาจากการโฆษณา ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ดีในระดับหนึ่ง แต่ต้องเป็นการโฆษณาที่จะต้องเป็นไปในแนวทางที่ให้การสนับสนุนมากกว่าที่จะเป็นการโฆษณาสินค้าหรือสถาบันโดยตรง คือเป็นการโฆษณาโดยไม่หวังผลกำไร เพราะจะเป็นรายการวิทยุที่สนับสนุนสถาบันและหน่วยงานเกินไป และจะกลายเป็นว่ามีหัวคะแนนทางการเมืองหรือผู้ลงขายประโยชน์อาจจะแฝงมา ในรายการวิทยุเพื่อชุมชนก็จะเป็นไปได้

เทคนิคและอุปกรณ์เครื่องส่งเครื่องรับ เนื่องจากเสถียรภาพของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยองตั้งอยู่บนเขาเขาตา ซึ่งอยู่สูงเกินไป ทำให้อำเภอเมืองระยองและอำเภออื่น ๆ รับคลื่นสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยองไม่ได้ชัดเจน คงมีเพียงบางพื้นที่ในบางอำเภอเท่านั้นที่รับคลื่นได้ อุปสรรคอีกอย่างก็คือยังขาดเครื่องมืออุปกรณ์สื่อสาร การที่ไม่มีโทรศัพท์เพียงพอในการที่จะให้ผู้ฟังโทรมาร่วมแสดงความคิดเห็น ในขณะที่มีการออกอากาศรายการวิทยุเพื่อชุมชน เนื่องจากไม่มีงบประมาณสำหรับซื้อครุภัณฑ์ต่าง ๆ ถ้าใช้หนึ่งสายสำหรับสัมภาษณ์แขกรับเชิญเพื่อออกอากาศแล้ว จะไม่มีสายว่างพอสำหรับผู้ฟังที่จะโทรเข้ามาแสดงความคิดเห็นเลย ชาวบ้านจึงต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐมากขึ้น

บุคลากร ประชาชนยังเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก เพราะความไม่แน่ใจในความพร้อมของประชาชนที่จะเข้าร่วมและประชาชนเองก็ไม่มีความมั่นใจในความพร้อมของตนเอง

จากการวิจัยผู้วิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและประชาชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในการดำเนินการจัดรายการและผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ยังไม่มีผู้ฟังมากนัก และยังมีการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและชาวบ้านน้อยมาก โดยเฉพาะภาคประชาชนและเอกชน เพราะฉะนั้นจึงได้ดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชนที่ใช้สื่อวิทยุเป็นเวทีของชุมชนที่จัดรายการ โดยมีหน่วยงานของรัฐ (กนอ.) เป็นผู้จัดประกายและกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักในสิทธิตามที่กำหนดของกฎหมาย และกระตุ้นรวมถึงให้แรงจูงใจให้ชุมชนให้เกิดความสนใจใน

การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการและการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน จนถึงขั้นตั้งแต่เข้ามาวางนโยบายและร่วมบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ

2. รูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชน

รูปแบบรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” นำเสนอรายการออกเป็น 4 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 : เปิดรายการ แนะนำรายการและเนื้อหาประจำสัปดาห์

ช่วงที่ 2 : ช่วงข่าวได้ฟ้า เสนอข่าวสิ่งแวดล้อมที่น่าสนใจจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่างๆ

ช่วงที่ 3 : ช่วงสรรสาระเพื่อฟ้าสีคราม เสนอสาระความรู้เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะมลพิษทางอากาศ

ช่วงที่ 4 : ช่วงหลากหลายความคิดเพื่อฟ้าสีคราม เสนอนานาทัศนะของบุคคลทั่วไปในประเด็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่กำหนดในแต่ละสัปดาห์

รูปแบบรายการทั้ง 4 ช่วง มีลักษณะเป็นนิตยสารทางอากาศ มีรูปแบบรายการสนทนา โดยมีตัวแทนชุมชน ผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานของรัฐเข้าร่วมสนทนาถามตอบกันในรายการ และต้องการรูปแบบใหม่ ๆ เช่น รายการเวทีสัญจร เนื่องจากในรายการประกอบไปด้วยเรื่องย่อย ๆ หลายเรื่อง แต่เป็นไปในแนวเดียวกันคือ มีเนื้อหาเพื่อคนในชุมชนจังหวัดระยอง เน้นชุมชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยเชื่อมโยงเนื้อหาให้สอดคล้องกันด้วยเทคนิคการนำเสนอด้วยวิธีใช้เพลง และสปรอตคั่นรายการ และอาจจะใช้ภาษาท้องถิ่นตลอดทั้งรายการ เพื่อให้เป็นรายการในลักษณะบันเทิงเชิงวิชาการให้ความรู้

เนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” จะมีลักษณะพูดคุยสนทนากันเนื่องจากปัญหาของการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม อันเป็นปัญหาสาธารณะ เพราะเนื้อหาฟังยาก เป็นรายการวิทยุเพื่อชุมชนที่นำเสนอหัวข้อทางวิชาการ ทางด้านอุตสาหกรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่

ยังพบว่าสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ได้เชิญชวนอาสาสมัครและผู้นำชุมชน และชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ ดังได้นำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร ในฐานะผู้รับสารที่ประหม่อมเสี่ยงตอบรับ หรือปฏิกิริยาโต้ตอบ (Feedback) ลักษณะของการโต้ตอบของผู้ฟังที่มีต่อรายการวิทยุเพื่อชุมชน มี 3 ลักษณะ คือ การโทรศัพท์เข้ามาขังรายการ การส่งจดหมายเข้ามาขังรายการ การบอกกล่าวมายังผู้ดำเนินรายการ

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ มีแนวคิดการผลิตสื่ออย่างมีส่วนร่วมได้ 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production stage) มีการวางแผนและคัดเลือกประเด็น ออกอากาศ โดยต้องทำล่วงหน้าก่อนถึงวันออกอากาศ การประชุมเพื่อกำหนดประเด็นเนื้อหา ออกอากาศนี้อาจเป็นการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นระหว่างการผลิต (Production stage) จะแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ ในฐานะผู้ ดำเนินรายการ มาเป็นผู้ดำเนินรายการในแต่ละครั้ง สลับเปลี่ยนกันไปภายในกลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่ม สามารถดำเนินรายการในห้องส่งได้เพียง 2 – 3 ท่านเท่านั้น ในฐานะผู้ร่วมรายการ ได้มีการเชิญ ชวนบุคคลที่สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่นำเสนอในรายการ เพื่อจะได้เป็นข้อมูลให้กับผู้ฟัง ในฐานะผู้ควบคุมเสียง ขณะนี้ใช้เจ้าหน้าที่ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัด ระยอง เมื่อเกิดความพร้อมของบุคลากรแล้วก็ไม่ต้องพึ่งพาสถานีวิทยุฯ อีกต่อไป

ขั้นหลังการผลิต (Post-production stage) ในอนาคตกำลังจะมีผู้จัดรายการ จะต้องตรวจสอบการบันทึกประเด็นสำคัญที่ได้ออกอากาศ และมีเรื่องอะไรที่ต้องตอบคำถามหรือ ประสานงานชี้แจงไปแล้ว และยังคงมีเรื่องอะไรที่ยังไม่ได้ประสานงาน ซึ่งบันทึกการออกอากาศที่ มีไว้เป็นประจำทุกวันจะช่วยให้การประสานงานรวดเร็วและสะดวก ในการค้นคว้าหรือสอบถาม ประเด็นการออกอากาศย้อนหลัง

3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย อาสาสมัคร ผู้นำชุมชน และชาวบ้านยังไม่มีความพร้อมในการเข้ามาบริหารจัดการนโยบายเองทั้งหมดได้ จะมีลักษณะของ การประชาสัมพันธ์ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และคาดหวังว่าในอนาคตคงจะมีการ ร่วมวางแผนการจัดรายการประจำวัน

3. แนวทางการพัฒนารายการวิทยุเพื่อชุมชน

แนวทางการพัฒนารายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายแห่ง ประเทศไทย จังหวัดระยอง จะนำไปพัฒนาในอนาคตตามที่ชุมชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตา พุดต้องการให้มีอยู่ในรายการวิทยุเพื่อชุมชนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ

ประการที่ 1 วิธีการดำเนินงานของรายการวิทยุเพื่อชุมชน ได้แก่ รูปแบบและเนื้อหา ของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ชาวบ้านมีความต้องการที่จะฟังรายการวิทยุเพื่อชุมชน แต่ด้วยระบบคลื่นที่ได้รับไม่ชัดเจนจึงทำให้ไม่ค่อยมีคนฟังเท่าไร ดังนั้นเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์ ในการให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อร้องเรียนในปัญหา ในกรณีที่ชุมชนเกิดข้อสงสัย และ พยายามติดต่อมาทางรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ได้สะดวกก็ต้องให้สำนักงานนิคม อุตสาหกรรมมาบตาพุดหาช่องทางให้ชุมชนติดต่อได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น โดยชาวบ้านคาดหวัง ว่ารายการวิทยุเพื่อชุมชนควรจัดตั้งคณะกรรมการฯ (ผู้ประสานงาน) ขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อจะได้

สามารถประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้สิ่งที่ประชาชนต้องการรู้หรือต้องการทราบจะได้มีการแก้ไขให้บรรลุผลต่อไป

ประการที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน ได้แก่ โครงสร้างการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม”

ผู้นำชุมชนและชาวบ้านต้องการจะเป็นคนจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน เพราะถือว่ารายการวิทยุเพื่อชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน แต่ตอนนี้ชาวบ้านไม่มีคลื่นเป็นของตนเอง และมีปัญหาอุปสรรคในการจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน เพราะไม่มีผู้ชำนาญการทางด้านนี้เลย จึงต้องการให้สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย(กนอ.)เป็นหน่วยงานนำร่อง ในการฝึกหัดและฝึกซ้อมแก่อาสาสมัครและชุมชนก่อนก็ได้ เพราะสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดได้จัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน“ได้ฟ้าสีคราม” อยู่แล้วเห็นควร ติดต่อกับกลุ่มชุมชนหรือคนที่สนใจ เข้าร่วมจัดรายการและผลิตรายการ เพราะชาวบ้านคุยกันตามภาษาชาวบ้าน น่าจะฟังง่ายเข้าใจง่าย เป็นอะไรที่น่าจะคล้อยตามกันได้ง่ายกว่า

ปัจจัยที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการสืบสาน รายการวิทยุเพื่อชุมชนของคนจังหวัดระยอง คือ ปัจจัยแรกด้านงบประมาณในการออกไปซื้อข้าวหรือให้ชุมชนมาร่วมรายการโฆษณาอาจแก้ปัญหาได้ แต่การเป็นโฆษณาไม่ใช่มุ่งผลทางการค้า ในระยะแรกอาจใช้งบประมาณของหน่วยงานของรัฐได้ ปัจจัยที่สองคือด้านเทคนิคและเครื่องมืออุปกรณ์เครื่องส่งเครื่องรับ ซึ่งการออกอากาศไม่ชัดภายในระยองแต่ไปชัดในจังหวัดใกล้เคียง และอุปกรณ์ เช่น โทรศัพท์ก็ไม่เพียงพอในการที่จะให้ผู้ฟังได้โทรศัพท์เข้ามาในรายการวิทยุเพื่อชุมชน ปัจจัยที่สามก็คืออุปสรรคทางด้านบุคคลกรคือ การขาดแรงจูงใจและขาดสาเหตุที่จะให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมือกันในการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชน ปัจจัยที่สี่คือคู่แข่งรายการวิทยุเพื่อชุมชนซึ่งมีทั้งคู่แข่งจากสื่ออื่นคือ โทรทัศน์ สถานีวิทยุเพื่อชุมชนอื่นๆ และรายการจากส่วนกลางคือกรมประชาสัมพันธ์ซึ่งเวลาซ้อนกับรายการของรายการวิทยุเพื่อชุมชน ทำให้รายการวิทยุเพื่อชุมชนต้องถอนรายการออกไป ปัจจัยที่ห้าคือกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งอาจกำหนดให้ผู้ประกาศต้องมีใบประกาศตามกฎเกณฑ์ที่เคยมีมาของ กกช. หรือต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี

5.2 อภิปราย

ในระยะแรกการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ยังเป็นรายการวิทยุเพื่อชุมชนระดับที่หน่วยงานของรัฐเข้ามาจัดรายการเท่านั้น เพราะฉะนั้นอาสาสมัครจึงได้ถือเอาช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการฝึกซ้อมของประชาชน และเรียนรู้ในการจัดรายการ และรายการควรจะมีการวางแผนการเติบโตไปเป็นสถานีของชุมชนของตนเองต่อไป สำหรับในอนาคตหากการวิทยุเพื่อชุมชนรายการใดมีความพร้อม ก็สามารถยกระดับเป็นเจ้าของสถานีวิทยุชุมชนได้ เนื่องจากธรรมชาติของรายการวิทยุเพื่อชุมชน เป็นงานที่ต้องทำอย่างเป็นประจำสม่ำเสมอต้องทำทุกวัน ดังนั้น จึงควรมีบุคลากร 2 กลุ่ม คือ พนักงานประจำ และอาสาสมัคร เพื่อให้มีความต่อเนื่องและการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะที่สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชนขึ้น มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานฯ และอาสาสมัคร (ประชาสัมพันธ์ของบริษัทฯ และผู้นำชุมชนและชาวบ้าน) นั้นต้องเปิดกว้างให้มากที่สุดสำหรับโครงสร้างเหมาะสมของรายการวิทยุเพื่อชุมชนที่จะนำเสนอในที่นี้ เป็น วิทยุชุมชนในระดับรายการวิทยุที่หน่วยงานรัฐ / เจ้าสถานีให้เวลาจัดทำเท่านั้น ซึ่งก็สอดคล้องตามแนวคิดโครงสร้างที่เหมาะสมของรายการวิทยุเพื่อชุมชน (สร้อยรัส สมศรี รื่น, 2547) เป็นที่น่าสังเกตว่ามีตัวแทนของประชาชนน้อยมาก เช่นเดียวกับคณะทำงานของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ก็ไม่มีตัวแทนของประชาชนเข้ามาดำเนินการเลย ซึ่งโครงสร้างเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมของประชาชนในการจัดรายการและการผลิตรายการ แต่การประชุมอย่างเป็นทางการเกิดขึ้นน้อยมากในคณะกรรมการทั้งสองชุด จนกระทั่งยุบเลิกเอง

ประชาชนยังไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของรายการแต่สามารถเข้าร่วมในฐานะวิทยากรหรือแขก รับเชิญเท่านั้น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของวิทยุชุมชน โดยคุณจุมพล รอดคำดี (2542)¹ ขณะนี้มีผู้ยื่นใบสมัครเข้าเป็นวิทยุชุมชนในเขตจังหวัดระยองอยู่ถึงประมาณ 36 ราย (เอกสารภาคผนวก) ประชาชนจะสามารถมีรายการวิทยุเพื่อชุมชนได้มากน้อยขนาดไหนก็ต้องขึ้นอยู่กับ กสท. (คณะกรรมการกำกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ) คงจะได้ทำแผนแม่บทซึ่งกำหนดโครงสร้างหน้าที่และจัดสรรทรัพยากร บุคลากร งบประมาณ เทคโนโลยี ฯลฯ ให้แก่คณะกรรมการบริหารจัดการและคณะอนุกรรมการผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชน ซึ่งจะเข้าถึงประชาชนได้

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องรายการวิทยุเพื่อชุมชนมากขึ้น จำเป็น ต้องให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องวิทยุเพื่อชุมชนจากระดับล่างและให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงให้มีความรู้มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงผู้บริหาร ไปจนถึงผู้ปฏิบัติการและชาวบ้านด้วย โดยให้มีการจัดสัมมนาและระดมความคิดไปจนถึงอบรมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ต้องวางนโยบายและหลักปฏิบัติการให้เป็นรูปธรรม รวมทั้ง

กฎกติการายการ โดยให้รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง เป็นพี่เลี้ยงและเป็นสถานที่ฝึกซ้อมของประชาชนในการจัดทำรายการวิทยุเพื่อชุมชนได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับแนวความคิดการบริหารจัดการวิทยุชุมชน (สร้อยรส สมศรีรัตน์, 2547)

นอกจากปัจจัยโครงสร้างของสถานีแล้วปัจจัยแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในสถานีที่มีผลต่อการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชน ได้แก่ งบประมาณ เครื่องมืออุปกรณ์ บุคลากร เพราะเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีบทบาทในการก่อให้เกิดรายการ การเชิญชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรายการ กำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการ แต่ทั้งหมดนี้ยังต้องอยู่ในความดูแลของหน่วยงานราชการของรัฐที่ควบคุมดูแลคณะกรรมการสำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยองอยู่ ทำให้เนื้อหารายการต้องไม่ส่งผลกระทบต่อรัฐ มีการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ก่อนว่าเนื้อหารายการต้องไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

จากโครงสร้างการบริหารจัดการ รูปแบบ เนื้อหา รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม” พบว่าสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชน จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง” โดยอรรพรรณ ปิณฑน์โอวาท ที่มีลักษณะการดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชนของทั้งสองจังหวัดมีผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง และเจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิตรายการ รวมทั้งประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน เป็นความร่วมมือระหว่างฝ่ายรัฐและฝ่ายประชาชน โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ เช่น การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) อาจเข้าไปช่วยในการสนับสนุนด้านเครื่องมืออุปกรณ์ แต่แตกต่างกันที่อุบลราชธานีมีคณะกรรมการอีกชุดหนึ่งเพื่อผลิตรายการ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน รูปแบบเนื้อหาที่น่าสนใจเสนอเป็นข่าวสารในท้องถิ่น บริหารด้านสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ข่าวสารเกี่ยวกับการกินอยู่ เกษตรกรรม สาธารณสุข การศึกษา วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยใช้ภาษาถิ่น มีรายการสัมภาษณ์ พยายามให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยการโทรศัพท์หรือส่งจดหมายเข้ามา และส่งข่าวถึงผู้ดำเนินรายการอีกด้วย

สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด พยายามเชิญชวนอาสาสมัคร ผู้นำชุมชนและชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อชุมชนหรือออกไปสื่อข่าวภายนอกสถานี โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ ค้นหาความต้องการร่วมกันเพื่อกำหนดรูปแบบและเนื้อหา รวมทั้งวิธีการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543) โดยวิธีนี้เราจะมีผู้ฟังร่วมขึ้นมากมาย เพราะแขกผู้รับเชิญย่อมต้องชักชวนเพื่อน ๆ

ญาติ ๆ และคนรู้จักให้ติดตามรายการ และอาจแนะนำแขกผู้รับเชิญรายต่อไปก็ได้ก็เป็นวิธีหนึ่งก็ได้ รวมถึงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในระดับ “ผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย” “ผู้จัดและผลิตรายการ” แต่รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม” ยังขาดการมีส่วนร่วมในขั้นหลังการผลิตในการเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยเหตุที่รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม” เป็นรายการวิทยุเพื่อชุมชน ผู้ฟังรายการวิทยุเพื่อชุมชนจึงคาดหวังว่ารูปแบบควรจะเปลี่ยนเป็นรูปแบบใหม่ ๆ โดยส่งไปอบรมหรือดูงานกับรายการอื่น ๆ ในส่วนกลาง เพื่อจะได้เกิดบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอีกมาก นอกจากรูปแบบความบันเทิงแล้วอาจจะมีการชักจูงให้ฟังรายการโดยจัดรายการชิงรางวัล รวมไปถึงการจัดรายการนอกสถานที่ก็เป็นความคิดที่ดีอีกอย่างหนึ่ง ช่วงเวลาที่ใช้จัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนนอกจากช่วงเช้าแล้ว ช่วงเที่ยง และช่วงเย็นก็เป็นที่สนใจของชาวบ้านด้วยเช่นกัน จึงควรจัดให้เป็นช่วง ๆ ในทุกวัน

เนื้อหาของรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม” ที่เคยมีแต่เรื่องสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองปัญหาที่เกิดขึ้นในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ชาวบ้านเห็นว่าน่าจะมีเนื้อหาที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น ข่าวท้องถิ่น สารความรู้ในด้านต่าง ๆ ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การแจ้งข่าวอุบัติเหตุหรืออุบัติเหตุน่ากลัว การเปิดประเด็นรับฟังความคิดเห็น การเสนอแนะรายการจากผู้ฟัง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบและเนื้อหา การจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนทั่วไป จะยึดหลักการทำหน้าที่เหมือนกับสื่อมวลชนประเภทอื่น (นภกรณ์ อัจฉริยะกุล, 2531)

กล่าวโดยสรุปในภาพรวมแล้ว รายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ยังเป็นวิทยุที่จัดโดยหน่วยงานของรัฐ และอยู่ในการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง สำนักงานนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด พยายามเชิญชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการหรือผลิตรายการ การมีส่วนร่วมจะเป็นไปในลักษณะแขกรับเชิญเป็นครั้งคราว หรืออาจใช้โทรศัพท์หรือส่งจดหมายเข้าไปบ้างเป็นครั้งคราว ประชาชนยังไม่มีแรงจูงใจที่จะเข้าร่วม งบประมาณเป็นอุปสรรคในสายตาของชาวระยอง กฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ของการออกอากาศในสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จะควบคุมดูแลเฉพาะรายการวิทยุเพื่อชุมชนของหน่วยงานของรัฐ การไปสื่อข่าวรับฟังข่าวสารจากประชาชนทั่วไปจะทำให้รายการวิทยุเพื่อชุมชน มีลักษณะเป็นภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น การขอความร่วมมือจากประชาชน ประสບอุปสรรคบางประการ เช่น เวลาออกอากาศของรายการวิทยุเพื่อชุมชนยังไม่แน่ชัดว่าเวลาใดเป็นเวลาที่ดีที่สุด เพียงแต่ว่าประชาชนต้องการแบ่งเป็นช่วงเวลาในทุกวัน ปัญหาทางด้านอุปกรณ์ และด้านเทคนิค ยังขึ้นอยู่กับ

ตัดสินใจของผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานของรัฐ เมื่อหน่วยงานของรัฐได้พยายามที่จะให้ความรู้ด้านวิทยุชุมชนและการจัดรายการ การผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชนเป็นอย่างไรให้แก่ประชาชนได้รับรู้มากขึ้น ก็เป็นสิ่งที่น่าจะแน่นอนแล้วว่าเมื่อ กสท. ได้ให้คลื่นต่อประชาชนแล้วชุมชนต่าง ๆ ก็จะสามารถมีรายการวิทยุเพื่อชุมชนได้ โดยมีความรู้ในการจัดรายการและการผลิตรายการได้ดิบดีบนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของพระราชบัญญัติประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้ดีขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่าผลงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) เกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนรอบๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ในการสื่อสารและความพึงพอใจของชุมชนในการรับฟังรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม” ห้องสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานของรัฐ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ควรจะได้เก็บข้อมูลจากชุมชนรอบๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยเฉพาะผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัคร ซึ่งคาดหวังว่าจะได้เป็นผู้นำในการเผยแพร่กระจายความคิด และแนวความรู้เพื่อนำไปปฏิบัติเกี่ยวกับรายการวิทยุเพื่อชุมชนให้แก่ชุมชนรอบๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ที่มีความสนใจที่จะใช้สื่อวิทยุเพื่อพัฒนาชุมชนของตนรวมไปถึงการพัฒนาการใช้สิทธิในการแสดงออกด้านความคิด การวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ มุมมองต่าง ๆ ของตนเองออกสู่สาธารณะชน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ศึกษาแนวคิดที่ว่า การที่จะให้ชุมชนรับรู้และสามารถเข้ามามีบริหารจัดการวิทยุเพื่อชุมชนได้ ควรให้หน่วยงานของรัฐที่มีศักยภาพ และความพร้อมในทุกๆด้าน เข้ามาจัดตั้งรายการวิทยุเพื่อชุมชนก่อนและให้ผู้นำหรืออาสาสมัครของชุมชนนั้นๆเข้ามาฝึกอบรมและทดสอบปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน ความคล่องตัวขึ้น จนสามารถดำเนินการตามภารกิจ จัดตั้งรายการวิทยุเพื่อชุมชนได้จนกระทั่งสามารถจัดตั้งวิทยุเพื่อชุมชนได้ด้วยตนเอง

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อชุมชนมากขึ้น มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ใต้ฟ้าสีคราม”

1. รายการวิทยุเพื่อชุมชนควรจะมีการส่งข่าวสารในลักษณะการไหลจากทุกทิศทุกทาง ไม่ว่าจะเป็นการไหลจากบนลงล่าง (Top-down) ได้แก่ ข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐสู่ชุมชน การไหลแบบแนวนอน (horizontal) ได้แก่ ข่าวสารจากชุมชนหนึ่งสู่อีกชุมชนหนึ่ง และการไหลแบบ

ล่างขึ้นบน (Bottom-up) ได้แก่ ข่าวสารจากชุมชนสู่หน่วยงานของรัฐ ซึ่งปัจจุบันจะเป็นลักษณะการไหลจากบนลงล่าง ดังนั้นควรจะมีการส่งข่าวสารจากหลาย ๆ ทาง

2. รายการวิทยุเพื่อชุมชน จะตอบสนองความต้องการต่อชุมชนได้ในด้านเนื้อหา ดังนั้นการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชนจึงควรจะนำเสนอเนื้อหาจากหน่วยงานของรัฐแล้ว ควรจะนำเสนอเนื้อหาจากชุมชนอื่น ๆ ด้วย ในลักษณะการไหลของข่าวสารของขอบเขตชุมชน ทั้งความต้องการเนื้อหาจากภายนอกชุมชน และความต้องการเนื้อหาจากภายในชุมชนด้วยกัน ล้วนเป็นการตอบสนองความจำเป็นของชุมชนทั้งสิ้น

3. รายการวิทยุเพื่อชุมชน ในขณะนี้จะเน้นในเรื่องของการเสนอข่าวสารเท่านั้น แต่ความจริงแล้ว ชุมชนรอบ ๆ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดควรได้ใช้รายการวิทยุเพื่อชุมชนเป็นช่องทางในการสื่อสารแบบผกผันกลับ เช่น ในขณะนี้มีปัญหาทางด้านการขาดแคลนน้ำ เพื่อจัดปัญหาในชุมชน กลุ่มชุมชนจึงควรรวมพลังเป็นหนึ่งโดยใช้รายการวิทยุเพื่อชุมชนในการสนองความต้องการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อจัดปัญหาการขาดแคลนน้ำ รวมไปถึงการแก้ปัญหาของหน่วยงานของรัฐด้วย

ข้อเสนอแนะต่อผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ (หน่วยงานของรัฐ)

1. ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายมาตรา 40 และการบริหารจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชนว่า ประชาชนสามารถทำอะไรบ้างกับกฎหมายฉบับนี้ และประชาชนจะได้รับประโยชน์อย่างไร โดยการฝึกอบรม จัดสัมมนาให้ประชาชนให้เข้าใจหลักการของการสื่อสารมวลชนว่ามีข้อจำกัดอะไร เพื่อให้รายการวิทยุเพื่อชุมชนมีประสิทธิภาพไม่เป็นเครื่องมือของประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์กับสื่อที่เข้าถึงชุมชนได้อย่างทั่วถึง เช่น วิทยุ นอกจากจะฝึกอบรมให้ประชาชนรู้จักใช้สื่อแล้ว ยังต้องฝึกอบรมด้านความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่จะปกป้องวิทยุเพื่อชุมชนด้วย

2. ควรกระตุ้นให้เกิดความสนใจในสื่อวิทยุรวมทั้งสื่ออื่น ๆ ด้วย เพราะจากการสังเกตการณ์ภาคสนามประชาชนยังไม่ค่อยให้ความสนใจกับการฟังวิทยุเท่าใดนัก นักการสื่อสารมวลชนจะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในสื่อวิทยุดีว่าสามารถนำมาเป็นประโยชน์และโทษต่อตนเองได้อย่างไร จึงควรที่จะร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐที่ให้การสนับสนุน กระตุ้นให้ประชาชนหันมาสนใจในสื่อวิทยุมากขึ้น

3. การดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชนควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการด้วยตนเองให้มากขึ้น และให้อิสระในการแสดงความคิดเห็น การทำงาน โดยไม่ควรมีการกวดขันการตัดสินใจและข้อจำกัด

4. การกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่ลงมาสู่ชุมชนควรศึกษาความพร้อมและการแก้ไข ปัญหาของชุมชนก่อน หน่วยงานของรัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกับสื่อของชาติมากยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสในการเรียนรู้หลักการสื่อสารเพิ่มขึ้นด้วย โดยรัฐต้องเป็นฝ่ายที่กระตุ้นประชาชนด้วยตัวเอง ซึ่งคาดว่าจะมีประสิทธิผลมากกว่าการที่ประชาชนจะลุกขึ้นมาก่อตั้งรายการวิทยุเพื่อชุมชนเอง โดยที่ให้หน่วยงานของรัฐที่ยังไม่ได้ให้การสนับสนุน ดำเนินการสนับสนุนให้อาสาสมัครและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอนการผลิตรายการ

5. จัดหางบประมาณมาสนับสนุนรายการวิทยุเพื่อชุมชนมากขึ้น และร่วมผลักดันให้เกิดขึ้นได้จริงด้วยการบริหารจัดการของประชาชนเอง หรือให้เป็นลักษณะการควบคุม ดูแล กันเองเหมือนการบริหารหอกระจายเสียง รวมถึงการให้งบประมาณแก่อาสาสมัครและชุมชนในการผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชนในช่วงแรก แต่ต้องเพิ่มความรัดกุมด้วยกฎระเบียบ ข้อบังคับของรัฐ และรัฐเองต้องโปร่งใสว่าการสนับสนุนงบประมาณลงไปให้กลบปีสื่อของชุมชนต้องไม่เป็นแหล่ง หาผลประโยชน์ของคนอื่น หรือนักการเมืองท้องถิ่นได้

6. ควรให้ความเป็นอิสระในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ ที่ รับผิดชอบได้อย่างเสรี เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนในปัจจุบัน ประชาชนไม่สามารถวิจารณ์ การทำงานของหน่วยงานของรัฐได้ เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่อาจจะถึงกับต่อต้าน ชุมชน หรือมีแนวทางที่ขัดแย้งกับหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่น รวมทั้งต้องให้อิสระกับรายการวิทยุ เพื่อชุมชนในการตรวจสอบสิ่งที่ไม่ปกติ คอรัปชั่น การบ่อนทำลาย และด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ในชุมชนตัวเองตามแนวทางประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะต่อผู้วิจัยในอนาคต

1. ผู้วิจัยควรทำการวิจัยในพื้นที่ที่ตัวเองมีความคุ้นเคย หรือมีบุคคลที่รู้จักสามารถพา เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ปัญหาที่ผู้วิจัยไม่ได้เป็นคน ในท้องถิ่น รวมทั้งอุปสรรคในการเดินทางไปเก็บข้อมูล

2. การทำวิจัยเพื่อชุมชน เป็นการวิจัยที่ต้องใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเข้าถึง ชุมชนสร้างความคุ้นเคยกับชาวบ้านให้มากที่สุดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง เพราะฉะนั้นผู้วิจัยที่จะ ทำการวิจัยรายการวิทยุเพื่อชุมชนควรจะเป็นผู้ที่สามารถสละเวลาในการเก็บข้อมูลได้

3. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับรายการวิทยุ เพื่อชุมชน ในการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการผลิตรายการวิทยุเพื่อชุมชน ดังนั้นผลการวิจัยจึง เป็นการเจาะลึกเฉพาะสื่อวิทยุเท่านั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยในสื่ออื่น ๆ บ้าง

4. ควรทำการศึกษารายการวิทยุเพื่อชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างในเรื่องปัจจัยในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา รวมถึงแนวทางการพัฒนารายการวิทยุเพื่อชุมชนต่อไปในอนาคต

5. ควรศึกษาแนวโน้มการสนับสนุนให้เกิดรายการวิทยุเพื่อชุมชนจากหน่วยงานอื่น ๆ อีก เช่น หน่วยงานราชการของท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เพิ่มมากขึ้น

6. ควรศึกษาการรวมกลุ่มของอาสาสมัครและชุมชนในรายการวิทยุเพื่อชุมชนของจังหวัดระยอง เพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยใดที่ทำให้การรวมกลุ่มภายในจังหวัดระยอง มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนารายการวิทยุเพื่อชุมชนในอนาคตต่อไป